

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА

Наука і сучасність

Збірник наукових праць

Том 58

*Педагогіка
Філологія*

КИЇВ – 2007

Наука і сучасність: Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – Том 58. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 248 с.

Збірник наукових праць затверджений постановою Президії ВАК України (Бюлетень № 5 за 1999 рік; Перелік № 2 Додатку до постанови президії ВАК України від 8 вересня 1999 р. № 01-05-9) як наукове видання щодо публікацій основного змісту дисертаційних досліджень за спеціальностями педагогічних та філологічних наук.

Свідомство Державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції (Серія ДК № 110), від діяльності у видавничій справі: видавнича діяльність, виготовлення видавничої продукції, засновник
Міністерство освіти і науки України, дата видачі – 29.10.2002 р.

ISBN 966-584-319-6

Редакційна колегія:

Шкіль М. І.	– дійсний член АПН України, доктор фізико-математичних наук, професор (<i>голова</i>);
Дмитренко П. В.	– кандидат педагогічних наук, професор (<i>заступник голови</i>);
Артемова Л. В.	– доктор педагогічних наук, професор;
Бріцин М. А.	– доктор філологічних наук, професор;
Гуляк А. Б.	– доктор філологічних наук, професор;
Іванова Л. П.	– доктор філологічних наук, професор;
Капська А. Й.	– доктор педагогічних наук, професор;
Коршак Є. В.	– кандидат педагогічних наук, професор;
Мацько Л. І.	– дійсний член АПН України, доктор філологічних наук, професор;
Ністіна Ф. О.	– доктор філологічних наук, професор;
Романовська Ю. Ю.	– кандидат філологічних наук, професор;
Сидоренко В. К.	– Член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук, професор;
Шпак О. Т.	– доктор педагогічних наук, професор;
Ярошенко О. Г.	– доктор педагогічних наук, професор;
Ковчина І. М.	– кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальний секретар);
Скоробагатько Н. М.	– кандидат філологічних наук, доцент (відповідальний секретар).

ISBN 966-584-319-6

*Рекомендовано до друку Вченою радою
НПУ імені М. П. Драгоманова*

- © Автори статей, 2007
- © Редакційна колегія, 2007
- © Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2007

Карпюк І. Ю.
Національний технічний університет України “КПІ”

МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я

Пріоритетне завдання сучасної української освітньої політики – створення умов для високої якості освітнього процесу на основі збереження його фундаментальності і відповідності перспективним потребам особистості, суспільства і держави. У сучасному світі значення освіти як найважливішою фактора формування нової якості економіки і суспільства збільшується зі зростанням впливу людського капіталу. Освіта трактується як механізм передачі знань, які продукуються наукою і культурою. При цьому необхідна глибока і всебічна модернізація освіти [1]. Важливе соціальне завдання – формування у молоді свідомого ставлення до суспільного і власного здоров'я – має вирішуватись за допомогою впровадження нових підходів у систему фізкультурної освіти у нефізкультурних вузах [2].

Принцип розвитку інноваційної освіти у фізичному вихованні студентів з відхиленнями у стані здоров'я, результатом якої є підготовка спеціалістів, здатних забезпечити позитивні зміни у галузі професійної діяльності і, зрештою, в економіці і соціальній сфері країни, покладено в основу розроблення критеріїв діяльності спеціальних медичних відділень кафедр фізичного виховання вузів не фізкультурного профілю (згідно Положенням [3], введеним у дію наказом МОН від 11.01.06 р. № 249/12123 - секцій реабілітації).

Системотворюючою характеристикою будь-якої діяльності є її мета [4].

Цілі – стан, рівень або конкретні кінцеві результати, яких передбачається досягти у деякому віддаленому майбутньому. Це ключова категорія управління. В управлінні навчальним процесом може бути будь-який запланований результат діяльності, який поєднує бажане і можливе [5]. У вузівському фізичному вихованні слід розрізняти такі рівні цілей: цілі вузу і кафедри фізичного виховання; цілі підрозділів, зокрема спеціального медичного відділення (секції реабілітації); цілі окремих виконавців (студентів, викладачів) [6].

Основними цільовими показниками в спеціальному медичному відділенні кафедри фізичного виховання є:

- результати реалізації відповідно до глобальної (стратегічної) мети освіти (формування всебічно розвинутої особистості), декомпозиції мети системи;

- рівень здоров'я, фізичного розвитку, фізичних кондицій молодшої людини відповідно до сучасних запитів суспільства; результати підготовки молодого спеціаліста, готового за станом здоров'я реалізувати свій професійний і творчий потенціал;

- результати впровадження продуктивно організованого навчального процесу оздоровчо-реабілітаційного спрямування з метою формування компетентності відновлення, збереження і зміцнення здоров'я;

- результати виховання санологічно відповідальної молодшої людини, яка володіє і має потребу у підвищенні потенціалу культури власного і суспільного здоров'я.

Мета роботи. Розробити модель педагогічної системи, яка дозволяє з урахуванням сучасних реалій готувати молодих спеціалістів, здатних за станом здоров'я реалізовувати набутий професійний і творчий потенціал.

Моделювання – метод дослідження об'єктів за допомогою відтворення їх характеристик на іншому об'єкті - моделі.

Метод моделювання має три складові:

- гносеологічну, тобто форму і суть відображення об'єкта моделювання

певним його заміником - моделлю;

- логічну, тобто сукупність розумових операцій і прийомів, висновків, які визначають зв'язок між моделлю та оригіналом;

- функціональну, тобто евристична функція і роль моделі у накопиченні, систематизації і поясненні фактів.

У науковій літературі [4-8] є кілька визначень моделі, які відображають ту саму сутність дефініції.

Модель — це спрощене уявлення суттєво важливих характеристик реального об'єкта або ситуації; взірць (стандарт, еталон) в широкому сенсі.

Модель – уявна, або матеріально реалізована система, яка відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна змінити його. Будь-яка закономірність існування моделі твердо встановлена експериментально. Будь-який фізичний закон є моделлю.

А. І. Уйомов вважає, що модель є системою, дослідження якої є засобом отримання інформації про іншу систему [7].

К. Б. Батароев визначає модель як створену або вибрану суб'єктом систему, яка відтворює істотні сторони пізнання (елементи, властивості, відносини, параметри) об'єкта вивчення і через це знаходиться з ним у такому зв'язку, що дослідження її є опосередкованим способом отримання знання про цей об'єкт [8].

Необхідними і достатніми ознаками моделі є:

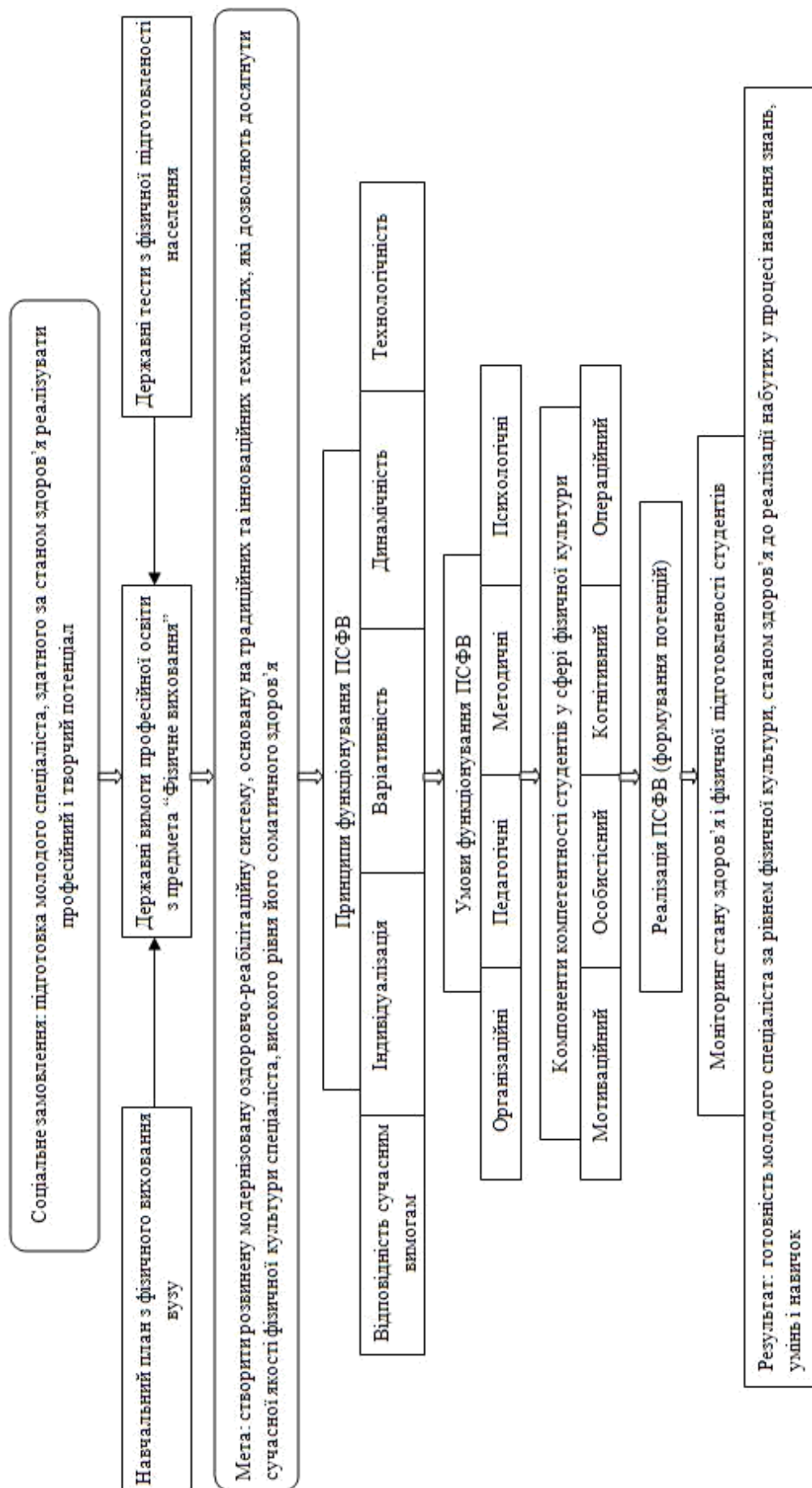
Умови віддзеркалення або уточненої аналогії. (Між моделлю і оригіналом існує відношення схожості, форма якого явно виражена і точно зафіксована).

Умова репрезентації. (Модель в процесі наукового пізнання є заміщенням об'єкта вивчення).

Умови екстраполяції. (Вивчення моделі дає змогу отримати інформацію (відомості) про оригінал).

При моделюванні складні педагогічні процеси розглядаються шляхом побудови абстрактних схем реальних процесів, необхідних для поглибленого вивчення закономірностей їх перебігу і передбачення (прогнозування) можливих спрямувань розвитку [9, с. 354].

Запропонована модель педагогічної системи фізичного виховання студентів з відхиленнями в стані здоров'я розроблялась нами як сукупність певних компонентів і в узагальненому вигляді зображена на рис. 1.

Проектування моделі здійснювалось на основі системного аналізу структури, змісту й організації навчального процесу фізичного виховання майбутніх спеціалістів технічного і гуманітарного спрямування.

Модель розроблювалася згідно з вимогами до рівня здоров'я майбутнього спеціаліста, обумовленими соціальним замовленням; змістом державного освітнього стандарту вищої освіти з предмета “Фізичне виховання”; навчальною програмою з фізичного виховання для студентів з відхиленнями у стані здоров'я, вимогами державних тестів і нормативів оцінки фізичної підготовленості населення України [3, 10-12]. Системний підхід розглядається нами як один із важливих шляхів підвищення ефективності навчально-виховної роботи у вузі, виховання санологічно відповідальних молодих людей і є методологічною основою модернізації системи вищої освіти для студентів з відхиленнями у стані здоров'я на основі інноваційних технологій. Такий підхід дозволяє цілеспрямовано формувати оздоровчу спрямованість і на її основі значимі особистісні якості і здатності у сфері фізичної культури, необхідні знання, уміння і навички, спрямовані на її реалізацію.

Системний підхід забезпечує цілісність навчально-виховного процесу, сприяючи тим самим його оптимізації, і дозволяє розглядати процес фізичного виховання студентів як єдину систему з різноманітними внутрішніми зв'язками [6].

Під час побудови даної моделі використовувався синергетичний підхід, який розкриває принципи розвитку самоорганізуючих систем. Розроблена модель є відкритою, нелінійною, складається з багатьох об'єктів зі складними взаємозв'язками, віддалена від рівноваги, має ознаки самоорганізації і самопобудови [4].

Середовище, в якому здібності і можливості студента могли б актуалізуватися, має мати високий ступінь невизначеності і потенціальної багатоваріантності. Невизначеність стимулює пошук власних орієнтирів, а багатоваріантність забезпечує можливість їх знаходження, тобто одним з головних принципів є відкритість системи, що моделюється. Зовнішня відкритість забезпечується гнучким реагуванням на соціально-педагогічну ситуацію, що стрімко змінюється, необхідністю реагувати на соціальне замовлення. Внутрішня відкритість пов'язана з прагненням у кожному випадку підбирати для студента індивідуальну траєкторію розвитку з урахуванням його фізичних і психологічних особливостей, схильностей і здібностей.

Автором виділені такі принципи функціонування моделі: принцип відповідності модельованої системи цілям і завданням, сучасним вимогам до молодого спеціаліста; принцип індивідуалізації, який надає можливість, враховуючи потенції, задовольняти потреби та інтереси кожного студента; принцип варіативності, який передбачає розроблення варіативного компонента і дозволяє студентам засвоювати технології оздоровлення; принцип динамічності, який забезпечує постійний розвиток системи відповідно до нових реалій, запитів особистості, соціального замовлення; принцип технологічності, згідно з яким практична реалізація моделі підготовки студента повинна бути подана у вигляді технологічного процесу, спрямованого на формування компетенції у сфері фізичної культури майбутніх спеціалістів.

Для успішного функціонування моделі визначені провідні умови: організаційні, педагогічні, методичні, психологічні.

Розглядаючи організаційні умови функціонування моделі, можна виділити такі: створення умов для формування інноваційного освітнього середовища вузу (підвищення кваліфікації викладачів, постійний обмін педагогічним досвідом, використання інноваційних освітніх технологій у навчально-виховному процесі, які сприяють формуванню спеціаліста); здійснення постійного взаємозв'язку з усім освітнім комплексом вузу; гнучке реагування на зміну вимог з боку соціуму до молодих спеціалістів; розроблення і вдосконалення освітнього стандарту вузівського компонента, навчального плану з дисципліни "Фізичне виховання" для студентів з відхиленнями в стані здоров'я згідно з вимогами до спеціалістів з вищою освітою; впровадження в освітню програму з фізичного виховання відомостей, які формують мислення, спрямоване на збереження і примноження ресурсів здоров'я; впровадження до змісту курсу матеріалів, спрямованих на формування у студентів знань, умінь і навичок організації діяльності в сфері фізичної культури; розроблення і впровадження елективних курсів, спрямованих на знайомство студентів з інноваціями й інноваційними технологіями в сфері фізичної культури, і формування умінь для їх реалізації; організація моніторингу здоров'я студентів впродовж всього навчання.

Друга група детермінант обумовлена педагогічним середовищем та виражається в практичній реалізації сучасних принципів організації навчально-виховного процесу у вищій школі, які включають: співвідношення фізичного здоров'я з особливостями майбутньої професійної діяльності; формування у студентів знань, умінь і особистісних якостей, необхідних для реалізації реабілітаційно-оздоровчих заходів відносно власного здоров'я; оптимальне

поєднання групових та індивідуальних форм організації навчального процесу з фізичного виховання і створення умов для самостійної роботи студентів; раціональне застосування методів і засобів навчання на різних етапах підготовки; відповідність отриманих результатів підготовки до вимог соціального запиту.

Методичні умови моделі представлені системою дидактичних традиційних та інноваційних заходів. Значна увага приділяється застосуванню інформаційних технологій у навчальному процесі.

У сукупності методичні умови повинні забезпечувати; вибір форм, методів і засобів навчання, які дозволяють формувати культуру здоров'я студентів; реалізацію особистісно-орієнтованого особистісно-діяльнісного синергетичного підходу в навчанні; спрямованість навчально-виховного процесу на розкриття, подальший розвиток і вдосконалення здібностей і особистісних якостей студентів у сфері фізичного виховання.

Таким чином, лише при комплексній практичній реалізації запропонованих умов можна вирішити проблему управління процесом фізичного виховання студентів з відхиленнями у стані здоров'я.

У процесі організації модернізованої системи фізкультурно-оздоровчої підготовки майбутніх спеціалістів використаний компетентніший підхід. Серед основних компонентів компетентності у фізичній культурі були виділені мотиваційний, особистісний, когнітивний, операційний.

У кожний компонент включені окремі компетенції, які розглядають як ключові.

До мотиваційного компонента увійшли такі компетенції: сформованість мислення, спрямованого на будівництво власного здоров'я; сформованість інноваційного мислення; готовність реалізувати оздоровчі технології.

Особистісний компонент представлений: сформованою потребою до безперервної освіти, самоосвіти, самовдосконалення; здатністю до мобілізації особистісного креативного потенціалу в процесі організації оздоровчої діяльності; соціальною активністю в процесі розповсюдження і впровадження ідей здорового способу життя.

Когнітивний компонент представлений системою природничо-наукових, гуманітарних, спеціальних знань, знань традиційних, інноваційних оздоровчих технологій.

Операційний компонент включає уміння організовувати оздоровчу діяльність, сформованість інформаційної культури.

У процесі формування компетентності в сфері фізичної культури майбутніх спеціалістів можна виділили три основних етапи (табл. 1).

Таблиця 1

Етапи реалізації моделі

<i>Мета етапу</i>	<i>Формування потенціалу</i>
1. Формування у студентів креативного мислення щодо власного здоров'я	<ol style="list-style-type: none"> 1. Оволодіння сумою антропологічних, соціологічних, філософських, вапеологічних, інформаційних, культурологічних і інших знань та знань їх інтеграційного впливу на фізкультурно-оздоровчу діяльність. 2. Формування позитивної мотивації щодо ставлення до власного здоров'я, занять фізичним вихованням, поліпшення фізичних кондицій. 3. Знання концепції здоров'я і хвороби та їх факторів. Формування спрямованості контролю та самоконтролю за станом власного здоров'я, фокусуючи увагу не на хворобі, а на здоров'ї. 4. Оцінка впливу факторів ризику (куріння, наркоманії, незбалансованого харчування, гіподинамії) на розвиток захворювань з метою примноження ресурсів здоров'я.
2. Вивчення традиційних та інноваційних технологій, спрямованих на збереження і примноження резервів здоров'я	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вивчення природничо-наукових основ теорії, методики та досвіду практики фізичної культури, знань з анатомії, фізіології, санологічного мислення, вікової психології. 2. Оволодіння теоретичними, методичними, практичними знаннями й уміннями оздоровчо-реабілітаційних технологій побудови власного здоров'я, навичками ведення здорового способу життя. 3. Оволодіння методами контролю та самоконтролю в процесі навчальних і самостійних занять фізичними вправами, методами первинної, вторинної і третинної профілактики захворювань. 4. Формування здібностей, умінь і навичок освоювати знання і досвід фізкультури і проектувати їх на сферу професійної діяльності і повсякденного життя.
3. Практична реалізація оздоровчо-реабілітаційних інноваційних технологій у сфері фізичної культури	<ol style="list-style-type: none"> 1. Системна реалізація рухового потенціалу. 2. Сформована потреба в постійній освіті, самоосвіті та самовдосконаленні. 3. Здатність до впровадження технологій оздоровлення в

<i>Мета етапу</i>	<i>Формування потенціалу</i>
	практику повсякденного життя. 4. Соціальна активність з питань ведення здорового способу життя. Оволодіння методами первинної, вторинної і третинної профілактики захворювань.

Перший етап спрямований на формування у студентів санологічного мислення, мотивованого освоєння оздоровчих технологій, розуміння того, що лише здорова людина здатна реалізувати соціальний, професійний і творчий потенціали.

Другий етап спрямований на безпосереднє знайомство з традиційними й інноваційними оздоровчими технологіями. На цьому етапі, коли студенти приступають до вивчення теоретичних основ фізичної культури, необхідно максимально донести до них зміст відомих оздоровчих технологій і сформувані здатність до пошуку й освоєння передового досвіду та проектування його на сферу своєї професійної діяльності і побуту.

Третій етап передбачає практичну реалізацію отриманих знань у сфері власного оздоровлення, фізичної культури.

Розподіл на етапи і визначення провідних цілей для кожного з них досить умовне, тому що формування всіх компонентів компетентності в сфері культури здоров'я і фізичної культури відбувається на кожному етапі. Кожна форма роботи зі студентами повинна бути підпорядкована кінцевому результату [12].

Для визначення ефективності функціонування розробленої моделі нами встановлені рівні сформованості компонентів культури здоров'я і фізичної культури: творчий, адаптивний і репродуктивний.

Представлена модель розглядається як ефективний інструментарій усієї системи фізичного виховання студентів з відхиленнями у стані здоров'я. Модель має відкритий характер, постійно розвивається і з необхідності може бути доповнена новими компонентами.

Література

1. *Кремін В. Г.* Освіта і наука України і шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи). – К.: Грамота, 2003. – С. 175-202.
2. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні. – К., 1994. – 26 с.
3. Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах: МОН. Наказ від 11.01.2006 № 4. Зареєстровано в Мін'юсті України 10 березня 2006 р. за № 249/12123.
4. *Афанасьев В.Г.* Научное управление обществом (опыт системного исследования). – М.: Политиздат, 1973. – С. 3-34.
5. Основы научного управления социально-экономическими процессами: Учебник / Под ред. Р.А. Белоусова. – М.: Мысль, 1984. – С. 281-291.

6. Жмарев Н. В. Системный подход и целевое управление в спорте. – К.: Здоров'я, 1984. – 144 с.
7. Уёмов А. И. Логические основы метода моделирования. – М.: Мысль, 1971. – 275 с.
8. Батароев К. Б. Аналогии и модели в познании. – Новосибирск: Наука, 1981. – 320 с.
9. Теория и методика физического воспитания / Под ред. Т.Ю. Круцевич В 2-х т. – Киев: Олимпийская литература 2003. – Т 1 – С. 348-413.
10. Державні тест і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України / За ред. М. Д. Зубалія. – К., 1997. – 36 с.
11. Навчальна програма з фізичного виховання для студентів вищих навчальних закладів: МОН. Наказ № 757 від 14.11. 2003. – Київ, 2003.
12. Карпюк І.Ю. Робоча програма з фізичного виховання для спеціального медичного відділення студентів НТУУ “КПІ”. – К., 2000. – 40 с.

Аннотация

В работе представлена авторская модель педагогической системы физического воспитания студентов с отклонениями в состоянии здоровья, позволяющая подготавливать в вузе молодых специалистов, способных по состоянию здоровья реализовать социальный, профессиональный и творческий потенциал.

З М І С Т

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Ковчина І.М.

ПРАКТИКА ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ
ДО СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (ЧАСТИНА 3)..... 3

Богданова Н.Г.

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ
СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ..... 13

Власенко К.В.

МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОВЕДЕННЯ
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ
НА ПРИКЛАДІ ТЕМИ “ДИФЕРЕНЦІАЛЬНІ РІВНЯННЯ”..... 19

Горяна Л.Г.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ
МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ
ШКІЛЬНОГО ІНТЕГРОВАНОВОГО КУРСУ “ОСНОВИ ЗДОРОВ’Я”..... 26

Денисенко М.В.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНО-КРАЇНОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ-ОРІЄНТАЛІСТІВ ЗАСОБАМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ..... 34

Димитрієв А.С.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ
СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ..... 43

Зайка П.В.

ХУДОЖНЬО-ТВОРЧА САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА
ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ..... 55

Каменецька Л.М.

ЕСТЕТИЧНІ УПОДОБАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ
У СФЕРІ СУЧАСНОЇ ПОПУЛЯРНОЇ МУЗИКИ:
РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДНИЦЬКОГО АНАЛІЗУ..... 61

✓ *Карпюк І.Ю.*

МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ
З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ’Я..... 67